

WAT

Aline  
Sax

ONS

NOG

Salto

REST

DEEL 1

# Het einde

# Verjaardag

De kaarsen staan laag bij de grond.  
Als hun vlam uitgaat,  
worden kinderen opgetild  
en in de lucht gestoken.  
Het zuurstofpeil is weer  
wat opgeschoven.  
Duizenden monden.  
Duizenden longen.  
Steeds dezelfde lucht.  
In.  
En uit.

We luisteren.  
Door het bidden,  
het jammeren,  
het huilen heen,  
luisteren we naar buiten.  
Waar de bommen vallen.  
Als de grond trilt, stroomt zand  
tussen de kieren van het plafond  
in straaltjes naar beneden.

De bommen vallen langer,  
harder,  
dichter.

Voor de verjaardag van de Führer.  
'Hij zal ons redden',  
zeggen de mensen.  
'Met nieuwe wonderwapens.  
Hij zal het tij keren.'  
Ik weet niet meer  
wat ik moet geloven.  
Waar blijft hij dan,  
onze Führer?

Eén keer heb ik hem gezien.  
Ik was tien.  
Het was stralend weer.  
We stonden langs de kant van de weg,  
in onze smetteloze witte uniformen  
van de *Jungmädelbund*.  
Daar kwam hij.  
Rechtopstaand  
in een rijdende auto.  
Als een soldaat,  
strak in het gelid,  
zijn arm opgestoken.  
We groetten hem  
en riepen:  
'*Heil! Heil! Heil Hitler!*'  
Toen keek hij me aan.  
Hij kéék naar me.  
En knikte. Heel kort.  
Amper merkbaar.

Maar ik voelde de trots  
door mijn lichaam stromen.  
De Führer had naar mij geknikt.  
Hij keurde me  
goed.

De sirenes loeien over de stad.  
Het is veilig.  
Voorlopig.  
We kunnen weer verder  
met ons leven.  
Vrouwen kruipen naar buiten,  
vanonder het puin,  
onder het stof.

Ik haal met diepe teugen  
adem.  
Verse lucht.  
Niet gestikt.  
Niet levend begraven.

Ik weet niet waar moeder is.  
Ze heeft vast geschuld in een andere bunker.  
Ik weet niet waar Gerhard is.  
Hij helpt bij het graven  
van antitankgrachten  
in de buitenwijken van de stad.

Ik kan me niet voortdurend  
zorgen om hen maken.  
Dan was ik allang  
doodgegaan  
van angst.

Ik vervolg mijn weg  
alsof er niets  
gebeurd is.  
Mijn boodschappentas is nog leeg.  
Waar kan ik vandaag  
mijn rantsoenzegels inruilen?  
De straten zijn verlaten.  
Geen uitgelaten kinderklassen.  
Geen joelende jongens op de fiets.  
Geen rinkelende trams  
of strakke zakenmannen.  
Dat zijn lang  
vervlogen  
tijden.  
Alleen wij,  
ruïnevrouwen,  
zijn nog op post.  
Mannen en zelfs jongens  
vind je hier niet meer.

Enkel waar iets te krijgen is,  
zie je volk op straat.  
In lange rijen.  
Geduldig wachtend.

Kolen?

Aardappelen?

Brood?

Je weet het pas als je aan de beurt bent.

Hier en daar

houdt een verdwaalde passant

halt

bij propagandablaadjes

die tussen de gaten

aan de muren

worden gekleefd.

*Vredesonderhandelingen met Amerikanen*

*Hitlers ingenieurs leggen laatste hand  
aan nieuw wonderwapen*

| 11

*De Führer en zijn Volk houden moedig stand!*

*Dood aan defaitisten!*

Ik staar naar de woorden

tot ze hun betekenis

verliezen.

Ik wil het wel geloven.

Maar het rommelen van de artillerie  
in het oosten  
klinkt elke dag  
dichterbij.  
De onderhandelaars en de ingenieurs  
moeten zich haasten.  
Hoe lang houdt het Volk nog stand?

Wat verderop  
hangt een andere boodschap  
tussen het puin.

*Dit hebben wij  
aan onze Führer  
te danken.*

12 |

Bekende woorden  
met giftig venijn  
teruggekaatst.  
Hoe vaak  
verzekerde Goebbels  
het ons:

*Alles  
hebben wij  
aan de Führer  
te danken.*

Ook de ruïnes.  
De vermiste vaders.  
De dode broers.



Tegen een halve schutting geleund  
staat de moeder van Brunhilde  
(ze bakte altijd koekjes  
voor de klasgenootjes  
van haar enige kind),  
een spade in de hand  
en zwarte zweetvegen  
op haar voorhoofd.  
Puinruimen?  
wil ik vriendelijk vragen  
om een praatje te maken.  
De schijn van normaliteit.

Tot ik over de schutting,  
in hun tuin,  
de deken zie,  
naast een half gegraven graf.  
Er steken nog net  
twee schoenen  
uit.  
Ik slik mijn woorden  
en onthutsing  
in  
en loop snel door.  
Alsof ik zo kan vergeten  
wat ik zag.

Maar niets wat ik  
in deze stad  
al zag,  
raakt echt vergeten.

Het krijgt alleen  
een deken over zich  
zodat de vormen  
vager worden.

Sax, Aline  
Wat ons nog rest

Derde druk

© 2023 Salto / Standaard Uitgeverij nv,  
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen en Aline Sax  
www.standaarduitgeverij.be  
www.alinesax.be

Omslagontwerp: Bart Luijten  
Coverbeeld: © *Civilians walk down the street flanked by bombed ruins, Ulm, Germany*. Gift of the United States Holocaust Memorial Museum, from the Collections of The National World War II Museum. We have tried to apply the relevant legal conventions relating to copyright, as far as this was possible. People who feel that their rights have been overlooked in this respect are requested to contact the publisher.

Vormgeving binnenwerk: Smets & Ruppel

De auteur kreeg voor de totstandkoming van dit werk  
een werkbeurs van Literatuur Vlaanderen.

 LITERATUUR  
VLAANDEREN

D/2023/0034/262  
ISBN 978 90 02 27861 7  
NUR 285, 301

Alle rechten voorbehouden.  
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd  
– op enige manier – zonder voorafgaande  
schriftelijke toestemming van de uitgever.